WE SRZODĘ Dnia 5. Stycznia, ROKU 1763.

N° 1.

WARSZAWSKIE EXTRAORDYNARYINE TYGODNIOWE

WIADOMOSCI,

Tak dłałatwieyszego sposobu w Rządach Publicznych Handlu, y partykularnego dobra wszystkich, iako też w naukach, y rzeczach innych Ludziom do wiedzenia potrzebnych ułożone.

Z Pozwoleniem Nayiaśn: Krola JMci, y Zwierzchności Jego.

Art. I.

Wiadomości od Dworu Krolewskiego.

Nayjaś' Krol JMść P. N. M. od dnia 24. *Elapsi* dla mrozow tęgich y konserwowania potrzebnego całey Oyczyznie zdrowia, ktorego ni ch mu Bog Wszech mogący w iak naydłuższe użyczy lata, na Krolewskich swoich zostaie pokojach, y do tych czas publicznie widzieć się nie daie.

W tych dniach przybyli tu: J.O. X. Jmć Lubomirski Wda Lubelski, J. W. Jmć Pan Potocki, Generał Altyleryi Litewskiey, J. W. Jmć Pan Woiewoda Płocki, J. W. Jmć Pan Zamoyski Wojewoda Inowrocławski, Jmć X. Podoski Referendarz Koronny, y Jmć Pan Unruh Szambelan.

Wyiechali zaś z tąd, J. W. Jmć P. Massalski Podskarbi Litew: JJ. WW. JchMość PP. Poniatowscy, y J. O. X. Czartoryiski Kanclerz W. Lit:

Nayjaś: Krolowi JMci, w tym Miesiącu assystować będą iako Szambelan

A Jmć

Jmć Pan Gedroyć, Jmć P. Zabiełło, iako Kamerjunker.

Dnia 12. *præſentis*, iako w Dzień Wielkiego Narodzenia Nayjaś: Krola Jmći Sicyliyſkiego Gala ieſt u Dworu Tuteyſzego.

Dnia 17. Gala u Dworu iako w dzień Koronacyi Nayjaś: Krola Jmći P. N. Miłościwego.

Dnia zaś 20. Gala u Dworu *in Gratiam* Narodzenia Nayjaś: Krola Jmći Hiſzpańſkiego,

Dnia 2. *præſentis*, Jmć Pan Wda Wołyńſki, y Jmć X. Biſkup Przemyſki Podkanclerzy Koronny, u Nayjaś: Krola Jmci, prywatną mieli Audiencyą.

Art: 2.

O Pieniądzach.

W tych dniach J. W. Jmć P. Podſkarbi Koronny, nowy wydał uniwerſał ſwoy, ktorym potwierdził przeſzłe ſwe o monecie wydane Uniwerſały.

Art. 3.

o Kontraktach.

Dnia dziſieyſzego Kontrakty Lwowſkie ſię zaczynaią.

Art. 4.

Rzeczy do Handlu należące.

Cena Gdańſka, za ktorą na Szpiklerzach przedaią zboża, y Sol do Szpiklerzow kupuią.

Pſzenica po Zł: Pruſkich 240. 245.
Ditto Czerwona po Z. 250. aż do 260.
Pſzenica ktora ieſt wraz rożnego koloru po Zło: - 270. aż do 280.
Ditto Biała po Złot. 290. 300.
Zyto po Zł: 224 228.
Jęczmień - - - 190. 195.
Słod - - 270. 280,
Hreczka - - - - - -
Owies po Zł: 105. 110.
Groch biały - - - - - -
Groch śniadawy - - - - -
Jagły po Zł: 340. 380. aż do 420.
Hreczana kaſza po Z. 280. 290. 300.
Sol Swiętego Ubeſa - -
Sol Lisbońſka - - - - -
Sol Francuſka po Zł: 90. aż do 100.
Sol Szkotzka po Zł: 120. aż do 130.

Cena Toruńſka, za ktorą w Szpiklerzach zboża przedaią.

Pſzenica biała po Zł: Pruſkich 250.
- Czerwona po Zł. aż do 230.
Zyto po Zł. - 180 - 186.
Jęczmień po Zł. - 120.
Owies po Zł. - - 74 80.
Groch - - -
Kaſza Jęczmienna po Zł 240.

Art. 5.

Rzeczy do Przedania.

Kſięgi do ſprzedania ſą w Kantorze Adreſſow.

Art. 6.

Rzeczy ktore ſą do Naięcia.

Kareta z parą koni ieſt do naięcia każdego czaſu, w Nuncyaturze na długiey ulicy.

Art.

Artykuł 7.

Rzeczy znalezione.

Sztukę topionego śrebra znalazłszy pewny, oddał w Kantorze Adressow, ktoby się do tego śrebra dokumentalnie przyznał, niech się tamże odezwie.

Art: 8.

O Promocyi pewnych Osob.

Nayjaś: Krol Jmść P.N.M. po postąpieniu Jmć Pana Myszczyckiego, Jmć Pana Szygowskiego Pisarza Grodzkiego Zakroczymskiego łaskawie uczynić raczył Podsędkiem Zakroczymskim.

Tenże Nayjaś: Krol JMść, w tych dniach po zeyściu z tego świata Jmć Pana Roccataniego Agencyą w Rzymie Jmći Panu Ghigiottemu Konferować raczył.

Stateczność Termometra.

1762. *Mr. de Reaumur.*

Listop:	*Rano.*	*Południe*	*Wieczor*
23	4 G.	2 Gr.	3 Gr.
24	2 k	0 k -	1 k -
25	0	8	13 -
26	17	15 -	16 -
27	19½	15 -	17 -
28	19	14 -	15 -
29	15	7½ -	6½ -

Mr. Farenheit.

Listopa:	*Rano.*	*Południ.*	*Wieczor.*
23	23 Gr	27 Gr.	25 Gr.
24	27 w	32 w -	29 -
25	32 -	14 -	2½ -
26	6 -	2 k -	4 k -
27	12 -	2 -	6 -
28	11 -	1 -	2 -
29	2 -	13 w	17 -

RZECZY Do NAUK NALEZĄCE.

Kontynuacya Chwały Cesara, *ktora się zaczęła w Wiadomościach* Numero 33.

Chociaż Historya ta większą częścią z ozdoby Retoryki iest brana, ileśmy zważali, przecięż nie iest ona oracyą ani zawiłą, ani prostą: Y wszystkie Narody na to taki miały wzgląd, że niemasz prawie Narodu, ktoryby niechciał mieć hystoryą tę, swoim napisaną Językiem. Selim Wielki, na Arabski ią dał przetłumaczyć ięzyk, y mnieyszą, że czytanie oney, ktore iemu y zwyczayne y przyiemne było, wielce mu było pomocne, gdy rozszerzył Państwo swoie, do zawoiowania tyle Prowincyi. Lecz nie trzeba y o tym zapomnieć, że Henryk IV. starał się na Francuski ięzyk historyą iego o dawnych Francuzach, ktora mu bez wątpienia nie mało przydała do heroiczney Jego gorliwości, a nią pałał przez całe swe życie. Gdy tę godną przedsięwziął pracę, był Jego Nauczycielem *Florent Chretien.*

Casaubon zaś, ktory twierdzi, że tego Monarchę sam widział piszącego, przydaie, że mu tenże sam Krol powiedział, iz zaczął pisać także inszą nakształt tamtey Historyą o swoich własnych działach, ale się niebu nie podobało, żeby wyszła na świat; y śmierć Jego niespodziana przez obrzydliwszy daleko występek y okrutnieyszym sposobem popełniona, niżeli od mężoboycow Cesarowi zadana była; ogołociła nas z tey drugiey Historyi, ktoraby lepsze ieszcze porownanie uczyniła była między temi dwiema Monarchami niżeli teraz iest bo łatwość, powaga, pilność y inne cnoty, ktoremi obadwa byli znakomici, wielce onych podobnemi uczyniły, nie wspominaiąc bynaymniey o podobieństwie zakończenia ich życia.

Kontynuacya Informacyi Gospodarskiey:

O Roli y uprawieniu iey.

14.

Jeżeli rola może być na cztery Pola podzielona, rzecz daleko iest pożytecznieysza, bo nietylko przez to staie się żyznieyszą, ale też mniey koni czyli wołow, do uprawiania oney potrzebuie się, y niemasz w ten czas żadney potrzeby po zbieraniu grochu, wyki, &c. zaraz znowu rolą tę zasiewać zimowym zbożem, ale ugorem na zimę y na lato leżeć może przez co się nie tylko rola czyści, ale też nowey do noszenia owocu nabywa siły.

15.

Podzielenie roli na cztery pola wten się dzieie sposob.

1. Pole zimowe, w ktorym się sieie zboże zimowe iako to żyto y pszenica.
2. Pole letnie, w ktorym na roli suchey y lepszey sieie się ięczmień, a na mokrey y podleyszey owies.
3. W trzecim polu, sieie się groch, wyka, bob, len, rzepa, albo też y owies.
4. Czwarte pole leży ugorem, y bywa gnoione w ten czas y uprawione.

16.

Rola gnoiona raz gnoiem rogatego bydła dla odmiany powinna być na drugi raz gnoiona owczym gnoiem, ieżeli to być może, ieszcze y nato trzeba mieć wzgląd, że rola zimna bardziey owczego niżeli krowiego czyli wołowego potrzebuie gnoiu.

17.

Jeżeli się trafia przy gospodarstwie, że rola niektora będzie bardzo odległa y bez trudności wielkiey gnoiona być nie może, tedy dobra rzecz iest, kiedy się takowa podłą zasieie wyką, a gdy na puł łokcia urośnie, tedy zorać tę rolą z wyką razem, bo wyka gdy pogniie, daie cokolwiek owey roli żyzności, lecz iedno ta żyzność trwa na dwa lata.

18.

18.

Odmiana zboża do ſiewu ieſt wielce pożyteczną, y nayczęściey zboże ktore na innym polu roſło, y potym na innym ſię ſieie, większy przynoſi pożytek, y lepsze bywa w ziarnie.

19.

Trzeba iednak zważać przy tym, że zboże z tłuſtego pola, na chudey roli ſiane, nie tak ſię udaie, iako zchudego pola na tłuſtey roli.

20.

Na morg ieden roli zawieraiący w ſobie 120. łaſek mierniczych, ieżeli ma być należycie gnoiony, trzeba wieść 8. dobrych fur na cztery konie gnoiu krowiego albo świniego, albo 4. fury dobre owczego gnoiu.

21.

Na podłą rolą wieść ziemią iaką tłuſtą ieſt rzecz zaiſte trudna y koſztowna, lecz w kilka lat y trudy te y koſzt ſię nagradza.

22.

Jeżeli można mieć po bliſkości kruchey ziemie w niemieckim ięzyku *Mergel* nazwaney; wielki pożytek roli przynieść zwykła, bo nietylko ią czyści od kąkolu y zaraſtania, ale też ſpoſobną ią czyni do większego owocu przynoſzenia na morg ieden ordynaryiną należy wieść ziemi owey 120. dobrych fur.

23.

Ze zaś ziemia wſpomniona tłuſtości nie dodaie roli, ale ią iedno czyni ciepleyszą, y zbyteczną iey wilgotność odbiera, dobra rzecz ieſt, kiedy ſię zaraz w pierwſzym roku takowa należycie gnoi rola, lecz nie powinna ſię gnoić pierwſzego roku owczym ale krowim gnoiem, boby przez zbyteczną gorącość mogłoby ſię zboże wypalić,

24.

Nawet wapno y popioł, albo inna krucha y miałka rzecz ſwoy chwalebny na roli czynią ſkutek, chociaſz cienko. iedno na niey naſiane y po pruſzone będą, ale ſkutek ten naydaley do dwuch lat ſię pokazuie.

25.

Rola, ktora leży ugorem, przed zimą orana nie ieſt tak ſpoſobna na przyſzły rok do zimowego zboża, iak w lecie po zimie orana, ta bowiem ktora przed zimą będzie orana, ma czas do zarośnienia, z kąd wiele kąkolu y trawy w ſobie zawiera; rola zaś w lecie dopiero orana, czaſu do zarośnienia nie ma, ſkąd będąc czyſtą, lepſzy przynosi owoc.

26.

Na mieyſcach tych gdzie ſię bez ſłomy obeyść można na paſzą zimową; pożyteczna rzecz ieſt kiedy na ugorze ſieie rzepę albo brukiew, lecz trzeba ią w czas, to ieſt wdzień S. Ludwika zaſiewać, rola takowa bowiem w rok naſtępuiący bardzo bobry ięczmień nieſie, y wielce ſię przez to czyści, ieſt też ieſzcze y ten przy tym pożytek, że owce wczas y jagnięta maią ſię gdzie paść, bo przed żniwami za zwyczay, paſza bywa przyſkąpa, zwłaſzą dla owiec.

27.

Na mieyſcach, gdzie rola letka y piaſzczyſta, nie trzeba na niey ſiać jarzyny, albo letnego zboża, ieżeli tego ſame-

ſamego roku zimowym zbożem iako to żytem albo pſzenicą ma być zaſiana, ponieważ rola takowa bardzo przez to oſſabieie, że ani z iarzyny ani też z zimowego zboża nie ma dla Goſpadarza pożytku.

28.

Chociaż ten w goſpodarſtwie wielce ieſt potrzebny, przecięż go wiele ſiać w wielkim goſpodarſtwie, w ktorym mało ludzi ſię do pracy nayduie, ieſt rzecz mniey pożyteczna, bo przez robienie około lnu: częſto naypilnieyſza ſię opuſzcza robota.

29.

Rola ta, gdzie len był, powinna być dobrze a raz tylko do zimowego zaſiewania zorana, inaczey bowiem ſtałaby ſię za kruchą, ktorey kruchości nie lubi zimowe zboże.

O Łąkach.

I.

Pod czas wioſny, wodę na łąki wprowadzić, gdzie bez trudności to być może, ieſt rzecz wielce ſkuteczna, lecz ią trzeba potym z nich zprowadzić, żeby trawa według należytey miary roſſa, y przez zbyteczną wilgoć nie roſſa nakſztałt trzciny.

II.

Ziemię od kretow podrzuconą trzeba kilka razy na rok zrownać y rozſypać, żeby łąki zawſze rowne były.

III.

Jeżeli ſię w goſpodarſtwie nayduie doſtatek gnoiu, tedy przed zimą nim łąki gnoić, ieſt rzecz wielce pożyteczna, lecz po ſkończoney zimie, gnoy z nich znowu zprowadzić potrzeba; a mieyſca podleyſze na łąkach oſypać plewami od lnu, albo od grochu albo też popiołem, przez co proſta trawa odmienić zwykła w piękną y doſyć roſłą koniczynę,

IV.

Jeżeli zaś nie masz ſpoſobności przerzeczonym łąki podłe y ſuche naprawić ſpoſobem, naylepiey one na rolą obrocić, y niedoſtatek ſiana wyką nadgrodzić.

V.

Łąki od kretow bardzo pokopane, ktore bez trudności naprawione być nie mogą, naylepiey zorać, y ſiać na nich na lato iednak owies, przez co ſię zrownaią, a potym zaſieć one ſiemieniem od ſiana, ktore zbierane być może na tarcicach gdzie ſiano leży.

VI.

Ponieważ trawa drugi raz koſzona, wiele czaſu potrzebuie, niżeli dobrze uſchnie, rzecz potrzebna, żeby takowe ſiano nie niſko na ziemi, ale wyſoko, gdzie wiatr przewiewa, ułożone było, inaczey bowiem łatwo gnije y w truciznę dla bydła ſię obroci.

O Ogrodach.

I.

Jeżeli ogrody ſą odległe y przez to tru-

trudne do ozdobienia, można wnich iedno tyle ile do Gospodarskiey należy potrzeby trzymać y używać,a resztę komu w roczną puścić arędę, albo oney do kapusty używać.

II.

Ze zaś ziemia ogrodowa, gdzie zawsze iednakowa siana będzie iarzyna za zwyczay, rzecz potrzebna, żeby raz na niey mieć groch szablasty, drugi raz inszą iarzynę.

III,

Można siać y koniczynę w ogrodach, kiedy ich iest dostatkiem, kilka krow w oborze takową trawą karmić, zwłaszcza na mieyscach gdzie podłe pastwiska,

IV.

Płoty około ogrodow powinne być z chrostu wierzbowego albo brzozowego, albo olszowego, tego samego gatunku mogą też być koły.

V.

Gdzie zaś można mieć dostatek tarcic y desek, zwłaszcza dębowych, dobrze iest z nich mieć płoty, lecz sposob ten na mału mieyscach dla nieuchronney expensy służyć będzie,

---

O Zniwach.

I.

Przy pszenicy trzeba obserwować, że częstokroć kłosy od rosy miodonka nazwaney żołcieią, co często Gospodarza zdradzi, iż takową pszenicę maiąc, za doyrzałą, każe żąć albo kosić, lecz rostropny Gospodarz, powinien pszenicę takową probować w ziarnach y słomkach, czyli ziarno iest dostałe, y czyli słoma w korzeniu iest sucha, lub obumarła: bo inaczey pszenica żadney okazałości mieć nie będzie, y trudna będzie wielce do omłocenia.

II.

Bardzo bywa rzecz pożyteczna, kiedy pszenica do siewu wapnem się naprawia y obsypuie, przez to bowiem nie tylko nabywa mocy do rośnienie, ale też rzadko kiedy takowa pszenica wypalac się zwykła.

III.

Jeżeli pszenicę pożną, tedy trzy dni pożęta leżeć powinna na garściach, ktora przez to przy pogodzie doskonale uschnie, że bespiecznie może być z pola do stodoły zwieziona, ieżeli zaś znayduie się w niey trawa, albo insze ziele, powinna tak długo leżeć, poki wraz z pszenicą nie uschnie.

IV,

Jeżeli zas zaraz po koszeniu będzie wiązana y na polu ustawiona, potrzebuie słusznie dłuższego czasu, niżeli sama pszenica y trawa w niey będąca w niey uschnie, gdzie podczas deszczu łatwo się kluie y wyrasta.

V.

Zyto żąć potrzeba: kiedy w słomie zupełnie będzie dostałe, a ieżeli w nim wiele znayduie się kąkolu, trzeba na to mieć wzgląd, żeby y sam kąkol doyrzały był, bo inaczey żyto staie się nie okazałe, y niepodoba się kupuiącym.

VI.

Zyto pożęte, stawia się na kopy albo na mędle, gdzie nie tylko ła-

two uſchnie, ale też bez trudności z niego dzieſięcina brana być może.

VII.

Jeżeli żyto będzie bez trawy bezpiecznie, trzeciego dnia w pogodzie do ſtodoły zwiezione być może.

VIII,

Jęczmień y owies zazwyczay ſię koſi, a ięczmień w ten czas, kiedy ſię kłoſy nakłaniaią na doł, co ieſt powinnym znakiem doyrzałości, y tak ięczmień y owies koſzone leżą dni 8. albo też 9. żeby nie tylko ziarno, ale też trawa w ſłomie ſię nayduiąca dobrze uſchła.

IX.

Kiedy na ięczmień y owies koſzony pada dobry deſzcz, rzecz bardzo ſkuteczna, albowiem przez to nie tylko ſtaie ſię okazałym, ale też więcey pożytku w ziarnie przynieſie Goſpodarzowi Związany iednak tak ięczmień, iako y owies być powinien nie podczas deſzczu, ale pod czas pogody.

X.

Groch, wyka, &c. koſzone bywaią na małe kupki, y leżeć tak długo powinne, poki nie tylko one, ale też trawa ſię w nich nayduiąca zupełnie uſchnie, bo inaczey łatwo ſię w ſtodole zapalaią, gniią, a tą paſzą mogłby łatwo całą trzodę Owiec otruć.

Kontynuacya Informacyi tey Goſpodarſkiey, w przyſzłych naſtąpi Wiadomościach.

UWIADOMIENIE.

Jmć Pan Trotz w Lipſku, przez pilne ſtaranie ſwoie, wydaie trzeci Tom: *de Nouveau Dictionaire françois, allemand & polonois par Trotz*, y iuż w Alfabecie z litery E. w Kantorze Adreſſow z tego Tomu nayduie ſię, zkąd Jmć Pan Bibliopola Lipſki *Gleditſch* nazwany, dowiedziawſzy ſię, że ieſzcze gdzie indziey koło tego Tomu pracuią, oſtrzega w tym, ponieważ w krotce całym Tomem tym trzecim ſłużyć będzie.

Jch Mość wſzyſcy, naſze Wiadomości Extraordynaryine kwartalne trzymaiący, mogą ſteraz na rok teraźnieyſzy 1763. znowu prenumerować. Poiedyńcze, koſztuie Arkuſz ieden ſzoſtak. Odlegli y obcy mogą o nie odezwać ſię do Pocztamtu J. K. Mći.

Znayduie ſię w Warſzawie w Adreſſow y Aukcyi Kantorze, u Jego-Mości Pana Michała Gröla *Kommiſſarza Jego Krolewſkiey Mości.*